

НЕЗАЛЕЖНИЙ АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР ГЕОПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Борисфен Інтел

Особливості розвитку геополітичної ситуації в світі у 2013 році

Аналітичний огляд

Київ — 2014

Зміст

Основні тенденції у розвитку глобальних світових процесів	4
Формування багатопольярної моделі світового устрою	4
Китай і США	4
США / НАТО / ЄС і Росія	7
Росія і Китай	9
Геополітична стратегія Росії	9
Над регіональні та регіональні країни	10
Провідні міжнародні організації	10
Особливості розвитку ситуації в інших регіонах світу	11
Європа	11
Північноатлантичний союз	13
Ситуація в деяких європейських країнах	14
ФРН	14
Франція	14
Великобританія	14
Польща	15
Румунія	15
Туреччина	15
Пострадянський простір	16
Російська Федерація	16
Білорусь	17
Молдова	18
Грузія	18
Нагірний Карабах	18
Центральна Азія	19
Близький Схід та Північна Африка	19
Азійсько-Тихоокеанський регіон	22
Арктика	23
Інші чинники впливу на світові та регіональні процеси	24
Міжнародні конфлікти	24
Тероризм та морське піратство	25

Основні тенденції у розвитку глобальних світових процесів

Формування багатопольярної моделі світового устрою

У 2013 році ключовою тенденцією у розвитку воєнно-політичної обстановки в світі залишалось формування багатопольярної моделі світового устрою з двома глобальними центрами сили — США та Китаєм, а також низкою центрів надрегіонального та регіонального рівнів, включно з Індією, Росією, Бразилією, Аргентиною, Іраном та Туреччиною. Ця тенденція мала характерні особливості, як стратегічного, так і локального масштабів.

Китай і США

Головною з таких особливостей стало переміщення суперництва між США та Китаєм на якісно новий, глобальний рівень — з Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) до масштабнішого протистояння сторін у політичній та економічній сферах в інших регіонах світу. Насамперед, мається на увазі Європа, яка разом з АТР, Центральною Азією, Африкою та Латинською Америкою стає тим новим об'єктом, за можливість впливати на який змагаються США та КНР. Зокрема, останнім часом це відбувається наступним чином: з боку США — активізуються заходи щодо створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом та нарощується американська військова присутність в Центрально-Східній Європі (в т. ч. розгортаються елементи системи ПРО США/НАТО, розміщуються підрозділи ВПС США в Польщі та переносяться до Румунії бази транзитних перевезень для забезпечення дій Міжнародних сил в Афганістані); з боку Китаю — посилюється кредитна, інвестиційна та торговельно-економічна діяльність в європейських країнах, які залучаються до нової китайської програми з побудови так званого «Економічного поясу шовкового шляху» (передбачається встановити якісно новий рівень зв'язків КНР з країнами Центральної Азії, Каспійського і Чорноморського регіонів та Європи).

Водночас США та Китай вели пошук способів розподілу глобальних сфер впливу у світі та можливостей спільного вирішення найбільш важливих питань світової і регіональної безпеки, а також поглиблення співпраці у торговельно-економічній сфері.

В цьому зв'язку були стратегічно важливими візити Державного секретаря США Дж. Керрі до КНР у квітні 2013 року та Голови КНР — Генерального секретаря ЦК Комуністичної партії КНР Сі Цзіньпіня до США у червні того ж року. Сторони домовилися побудувати нову модель американсько-китайських відносин на принципах відмови від конфронтації між двома країнами, а також активізувати і розширити діалог на всіх рівнях. Лідери США та КНР висловили свою готовність до посилення координації макроекономічних політик своїх країн, до поглиблення співпраці у військовій та безпековій сферах (як основи для гарантування безпеки у світі та регіоні), до запровадження необхідних правил поведінки в кібернетичному просторі, а також до налагодження двосторонньої взаємодії у вирішенні проблем Кореїського півострова та Близького Сходу. Ці питання було конкретизовано на 5-й зустрічі Американсько-Китайського стратегічного та економічного діалогу в липні м.р. у Вашингтоні, а також під час візиту до США

міністра оборони Китаю Ч. Ваньцюаня.

Зближення США та КНР сприяло зміцненню стратегічної безпеки у світі, а також збалансованому розвитку як світової економіки, так і національних економік обох країн. Однак суттєвими проблемами в американсько-китайських відносинах залишаються суперечності щодо впливу сторін в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, у підходах до вирішення конфліктів на Близькому Сході, а також щодо доступу до ринків і ресурсів Африки і Латинської Америки.

Разом з тим, як США, так і КНР намагалися якомога краще реалізувати власні національні інтереси.

Свої зусилля керівництво США зосереджувало насамперед на збереженні та зміцненні ролі своєї країни як провідного центра сили у світі. Тому основний напрям діяльності адміністрації США — вирішення економічних проблем країни та гарантування її безпеки, а також зміцнення американських позицій у ключових регіонах світу, насамперед у регіоні Азійсько-Тихоокеанському, Європі та на Близькому Сході.

Наслідком таких дій стало відновлення позитивної динаміки у американській економіці, що почала виходити зі стану затяжної рецесії. Це дає Вашингтону можливість активізувати свої зусилля для досягнення стратегічних цілей у політичній та економічній сферах.

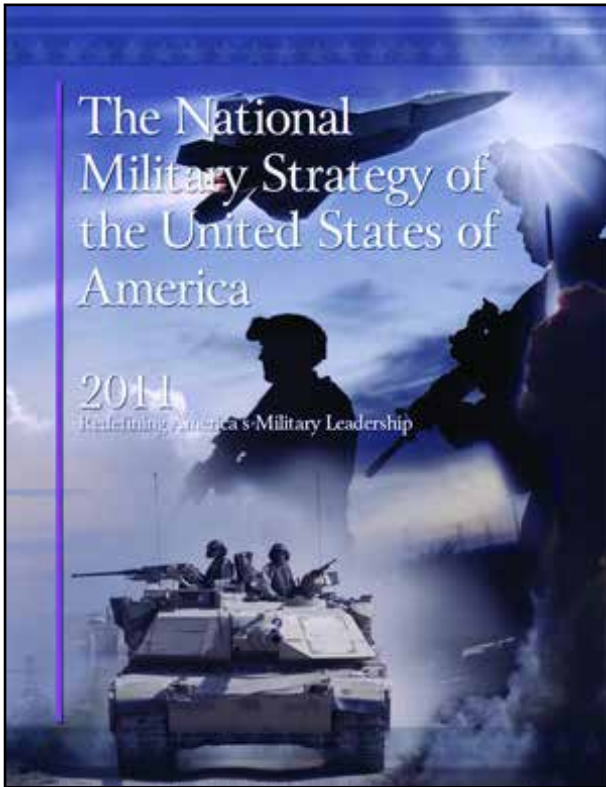

Голова КНР Сі Цзіньпін зустрівся з віце-президентом США Джоозефом Байденом

Зокрема, відстоюючи свої інтереси в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, США уклали низку домовленостей та угод з провідними країнами регіону, в т.ч.: з Індією — про залучення американських інвестицій в індійську економіку та реалізацію спільних проектів в енергетичній галузі (включно з ядерною енергетикою); з Індонезією — про постачання країні сучасних зразків авіаційної техніки; з Філіппінами, Південною Кореєю та Австралією — про посилення американської військової присутності на тамтешній території. Окрім того, тривали переговори між США та країнами АТР щодо створення торгівельно-економічної організації — «Транс-Тихоокеанське партнерство».

Про посилення уваги керівництва США до Близького Сходу свідчили візити до регіону президента Сполучених Штатів Америки Б. Обами (в березні 2013 року до Ізраїлю), державного секретаря Дж. Керрі та інших представників американської адміністрації. Головною ж метою близькосхідної політики США залишалось надання допомоги у вирішенні арабсько-ізраїльського конфлікту, у врегулюванні ситуації в Єгипті, Іраку та довкола Сирії (на основі усунення від влади режиму Б. Асада).

Щоправда, попри відновлення економічного зростання США керівництво країни продовжувало скорочувати оборонні видатки та проводити відповідне реформування збройних сил. Зокрема, продовжувалась реалізація нової Національної оборонної стратегії Сполучених Штатів Америки — «Joint Force — 2020», яка передбачає оптимізацію структури та чисельності ЗС США в рамках ліквідації та об'єднання оперативних командувань, скорочення американських військ в окремих регіонах світу (зокрема, в Афганістані).

Натомість США розвивають високотехнологічні системи озброєнь, в т.ч. створюють орбітальний бомбардувальник багаторазового використання, міжконтинентальні балістичні ракети у звичайному спорядженні, новий авіаносець з електромагнітними катапультними системами, безпілотні літальні апарати (включно з винищувачами корабельного базування), бойові лазерні системи, а також роботи поля бою різного призначення.

Ключовою подією в КНР у 2013 році стала перша сесія Всекитайських зборів народних представників Китаю (парламенту) 12 скликання, на якій підбивалися підсумки економічних здобутків країни, визначалися перспективи її подальшого розвитку. Було обране нове державне керівництво КНР 5-го покоління на чолі з Головою Китайської Народної Республіки — Генеральним секретарем Центрального комітету Комуністичної партії Китаю Сі Цзіньпіном та прем'єром Державної ради (уряду) Лі Кецяном.

Згідно з програмними установками нової влади КНР, основна мета розвитку країни — реалізація так званої «китайської мрії», якою передбачається національне відродження Китаю та досягнення ним рівня провідних держав світу і гідного добробуту для китайських громадян. Для цього керівництво КНР зосередило свою увагу на процесах переходу країни від старої економічної моделі — стимулювання китайського експорту та капітального будівництва в середині країни, — до нових принципів господарювання, що ґрунтуються на розвитку внутрішнього ринку та високотехнологічних галузей промисловості. А щоб уникнути небажаного «перегрівання» національної економіки, темпи її зростання були штучно знижені з 12% до 7,5%

Керівництво КНР активно зміцнювало міжнародні позиції держави, збільшувало китайську економічну присутність в інших країнах та регіонах. Наприклад, протягом року загальні обсяги китайських інвестицій в економіку країн Азійсько-Тихоокеанського регіону зросли до близько 130 млрд. дол. США. При цьому основними китайськими партнерами в регіоні залишались Австралія, Індонезія, Філіппіни, В'єтнам, Малайзія, Індія, Японія, Лаос, Південна Корея та Бруней. Пріоритет КНР надавала також розвитку відносин з країнами Південно-Східної Азії, зокрема, Індією. У 2013 році обсяг товарообігу між двома країнами становив 80 млрд. дол. США та має тенденцію до подальшого зростання. Поглиблювалися також торгівельно-економічні зв'язки КНР з країнами Центральної Азії, Африки та Латинської Америки.

Найважливіше місце у зовнішньоекономічній діяльності КНР належало Європейському Союзу, який залишається другим після США торгівельним партнером Китаю. Наприкінці 2013 року обсяги китайських інвестицій у європейську економіку досягли щонайменше 140 млрд. дол. США, а обсяги взаємної торгівлі сторін склали понад 550 млрд. дол. США.

Крім того, Китай залишався активним учасником провідних міжнародних організацій, в т.ч. ООН, «великої двадцятки», Шанхайської організації співробітництва, групи БРІКС, АСЕАН,

АТЕС та інших міждержавних об'єднань.

Пріоритетним напрямом діяльності керівництва КНР було зміцнення обороноздатності країни. Для того, щоб Народно-визвольна армія Китаю (НВАК) впевнено перемогла в будь-якому збройному конфлікті, китайська сторона технічно переозброєє війська і флот, вдосконалює системи управління, розвідки та зв'язку, підвищує рівень бойової підготовки військ та піклується про покращення військової освіти і патріотичного виховання молоді.

В рамках реалізації національної військової політики в Азійсько-Тихоокеанському регіоні Китай нарощував мережі військових баз у своїх південно-східних районах, зміцнював свої ВМС для надійного контролю прибережних морів та виходу в Тихий і Індійський океани. Тому особлива увага приділяється створенню сучасного авіаносного флоту і авіації дальньої дії.

Загалом, у 2013 році для цього було виділено 114,3 млрд. дол. США, що на 10,7% більше, ніж у 2012 році.

США / НАТО / ЄС і Росія

На розвиткові воєнно-політичних та безпекових процесів у світі суттєво позначається також характер відносин між США/НАТО/ЄС та Росією, у якої один з найбільших у світі військових потенціалів.

Незважаючи на подальшу співпрацю між США/НАТО і РФ в ключових питаннях світової та європейської безпеки, а також на збереження позитивної динаміки у розвитку економічних відносин між Європейським Союзом та Російською Федерацією, у 2013 році не припинялося згортання процесу «перезавантаження» стосунків між Заходом та Росією. Причина — збереження, а в деяких випадках і посилення суперечностей між сторонами з деяких принципів проблем, що стосуються їх інтересів, в т.ч. переходу США та НАТО до практичної реалізації планів розгортання системи ПРО в Європі, загострення ситуації в Сирії на тлі не однакового ставлення західних країн та Росії до учасників сирійського конфлікту, а також радикалізація

протистояння між Заходом та Росією за вплив на пострадянському просторі.

Наслідком цих процесів стала низка заходів з взаємного тиску США та Росії, в т.ч. так званих «законодавчих війн» між двома країнами. Наприклад, США ухвалили «Акт Магницького», який обмежує право росіян на в'їзд до США, блокує фінансові рахунки деяким представникам російської влади, які причетні до порушень прав людини в Росії. А Міністерство оборони США скасувало контракт на закупівлю російських вертольотів Мі-17 для потреб ЗС Афганістану, що призвело до фінансових втрат російського ОПК. Ще більш резонансною стала відмова президента США Б. Обами зустрітися з президентом РФ В. Путіним напередодні саміту «великої вісімки» в Москві у вересні 2013 року через надання Росією політичного притулку колишньому співробітнику АНБ США (Е. Сноудену). Зі свого боку керівництво Російської Федерації ухвалило деякі законодавчі акти, обмеживши таким чином в'їзд до Росії деяким американським урядовцям,

яких Москва звинуватила у причетності до порушення прав російських громадян. Крім того, в жовтні 2013 року, за розпорядженням В. Путіна, ліквідується міжвідомча робоча група при президенті Росії з питань взаємодії зі США та НАТО щодо ПРО.

Не менш жорстке протистояння між Росією та Європейським Союзом викликала програма ЄС «Східне партнерство», якою передбачалися поглиблення європейської інтеграції України, Молдови, Грузії та Вірменії і розвиток стосунків між Європою та Білоруссю.

З огляду на принципову невідповідність цілей зазначеної програми стратегічним намірам Росії щодо відновлення свого впливу на пострадянському просторі, у 2013 році керівництво РФ активізувало заходи з протидії «Східному партнерству». З цією метою Росія розпочала масштабну кампанію політичного, економічного та інформаційного тиску на Україну, Грузію, Молдову і Вірменію, обмежуючи доступ їх товарів на російський ринок, підтримуючи різного штибу проросійські організації та сепаратистські рухи, що виступають за зближення з Росією та за вступ до Митного союзу. Росія одночасно посилила тиск і на європейських партнерів країн-учасниць «Східного партнерства», насамперед Польщу та Литву.

На противагу Росії керівництво ЄС, НАТО та окремих європейських країн активізували свої дії з підтримки європейського вибору країн СНД. Так, у вересні 2013 року Європейським парламентом була ухвалена резолюція «Про тиск, що здійснює Росія на країни «Східного партнерства», в якій засуджується політика Москви щодо країн колишнього СРСР. Аналогічна заява була зроблена також керівництвом НАТО. Крім того, Європейський Союз висловив готовність надати допомогу країнам-учасницям «Східного партнерства» і компенсувати збитки, спричинені Росією, а також зробив певні практичні кроки в цьому напрямі. Однак під російським тиском Вірменія та Україна відмовились від підписання угод про асоціацію з ЄС. А вірменська сторона ще й вирішила вступити до Митного союзу.

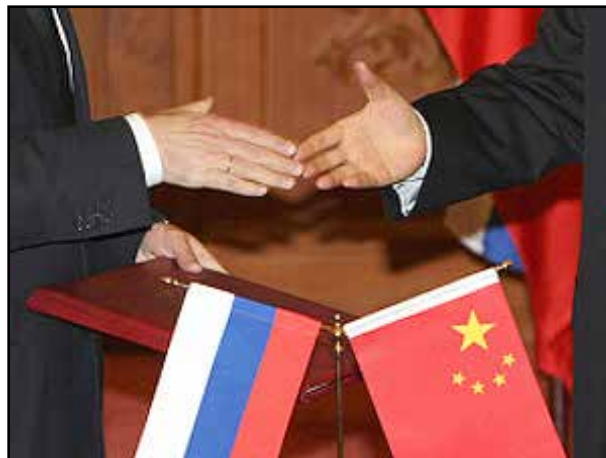
Доречі, в складних умовах відносин з ЄС через наведені вище проблеми керівництво Російської Федерації намагається не допустити скорочення обсягів взаємної торгівлі з Європейським Союзом, який залишається найбільшим торговельним партнером Росії. Стратегічний характер відносин сторін був підтверджений під час самітів ЄС–Росія, які пройшли у 2013 році.

Росія і Китай

Щодо розвитку стосунків між Росією та КНР, то він характеризувався подальшим поглибленням співпраці сторін у політичних та економічних питаннях.

Про це свідчить перший офіційний візит нового Голови КНР Сі Цзіньпіня саме до Російської Федерації в березні минулого року, коли він зустрівся з президентом РФ В. Путіним. Лідери двох країн підписали пакет угод про подальший розвиток співробітництва в енергетичній та банківській сферах, зокрема, щодо спорудження газопроводу з Росії до КНР, а також щодо інвестування китайськими компаніями 2 млрд. дол. США у видобуток корисних копалин в Східному Сибіру. Перспективи розвитку співпраці Росії та КНР в енергетичній галузі порушувались також в рамках саміту «великої двадцятки» у вересні 2013 року в Санкт-Петербурзі. За домовленістю сторін, до 2015 року торговельний оборот між двома країнами планується підняти до 100 млрд. дол. США, а до 2020 року — до 200 млрд. дол. США.

Водночас поглиблюється взаємодія між КНР і Росією в рамках міжнародних організацій (насамперед ООН, БРІКС та ШОС) з політичних, економічних і безпекових питань. Активізується співпраця сторін з військових питань, в т.ч., щодо проведення спільних навчань антитерористичного та миротворчого характеру.

Разом з тим, проблемними аспектами у відносинах сторін залишається занепокоєність Росії щодо посилення впливу та зміцнення позицій КНР у Далекосхідному та Східносибірському регіонах Російської Федерації, а також збільшення дисбалансу у двосторонній торгівлі.

Геополітична стратегія Росії

В рамках зазначених заходів Росія продовжувала реалізацію геополітичної стратегії з відродження своєї ролі як великої світової держави.

За оцінками російських експертів, протягом 2013 року Росія мала реальні здобутки з зазначеного питання і фактично повернулася до складу провідних центрів сили світового рівня. Про це свідчать успіхи у побудові Євразійського союзу (в плані примушення Вірменії і Киргизстану вступити до Митного союзу та непідписання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС), відновлення військового потенціалу РФ та її постійної військової присутності у Світовому океані, недопущення силового втручання США і НАТО у ситуацію в Сирію, створення нових транспортно-енергетичних систем для транспор-

тування російського газу до Європи.

Та суттєвою проблемою для Росії стало погіршення її економічного стану, зокрема, подальше скорочення темпів економічного розвитку РФ, падіння виробництва в основних галузях промисловості та сільському господарстві, зменшення обсягів доходів державного бюджету.

Причина — у зниженні ціни та попиту на російські енергоносії в Європі (як основного джерела експортних доходів), відтік інвестицій та капіталів з Росії, фактичне згорання розвитку модернізації країни, наявність корупції та бюрократизму.

Зростання дефіциту державного бюджету РФ змушує російське керівництво скорочувати соціальні видатки та фінансування програм розвитку російської економіки. Натомість військові витрати Росії фактично залишаються незмінними. Крім того, не зважаючи на власні фінансово-економічні проблеми, Росія нарощує обсяги видатків для реалізації на пострадянському просторі своїх інтеграційних проектів (в т.ч. за рахунок резервних фондів), які мають для неї стратегічне значення.

Над регіональні та регіональні країни

Помітну роль у світових геополітичних процесах відіграють інші над регіональні та регіональні країни, насамперед, Індія.

Протягом року керівництво Індії продовжувало розвивати відносини зі США, країнами ЄС та Росією в економічній та військово-технічній сферах, намагаючись досягти військового паритету з Китаєм, а також протистояти загрозам з боку Пакистану.

А ось інші країни групи БРІКС — Бразилія та Південноафриканська Республіка — демонстрували відносно невисоку міжнародну активність та, в основному, зосереджувались на вирішенні внутрішніх проблем — на зниженні темпів розвитку бразильської економіки та виникненні внутрішнього конфлікту в ПАР.

Дії та позиції згаданих вище країн визначали також і характер роботи провідних міжнародних організацій, а також розвиток ситуації у ключових регіонах світу.

Провідні міжнародні організації

ООН

Протягом року активна робота ООН спрямовувалась на вирішення світових і регіональних проблем у безпековій сфері. Так, головними темами 68-ї Генеральної асамблеї ООН були розвиток ситуації в Сирії та Єгипті, запобігання збройних конфліктів в інших регіонах світу, недопущення розповсюдження ядерної зброї, реформування РБ ООН. До речі, до останнього питання члени ООН ставляться по-різному. Зокрема, Росія виступає проти пропозицій розширити склад Ради Безпеки та обмежити права її членів.

«Велика двадцятка»

Зусилля «G-20» докладались в першу чергу для відновлення позитивної динаміки розвитку світової та національних економік країн-членів організації. Пошуку шляхів вирішення зазначених питань був присвячений саміт «Великої двадцятки» у вересні м.р. в Санкт-Петербурзі (Росія). Сторони висловили готовність до проведення структурних реформ їх фінансово-економічних систем, а також до зниження дефіцитів національних державних бюджетів.

Шанхайська організація співробітництва

В рамках поточної діяльності ШОС окрема увага країн-членів організації приділялась узгодженню напрямів її подальшого розвитку. Так, протягом року були ухвалені Стратегія розвитку ШОС до 2025 року, а також План дій до 2017 року з реалізації положень Договору про дружбу і співробітництво. Крім того, вони домовилися створити Банк розвитку ШОС та поглиблювати співпрацю з країнами-партнерами в економічній, енергетичній, транспортній та безпековій сферах.

Особливості розвитку ситуації в інших регіонах світу

Європа

Ситуація в Європі характеризувалася поступовим виходом європейських країн з тривалої фінансово-економічної кризи, що сприяло відновленню позитивної динаміки розвитку ЄС та НАТО.

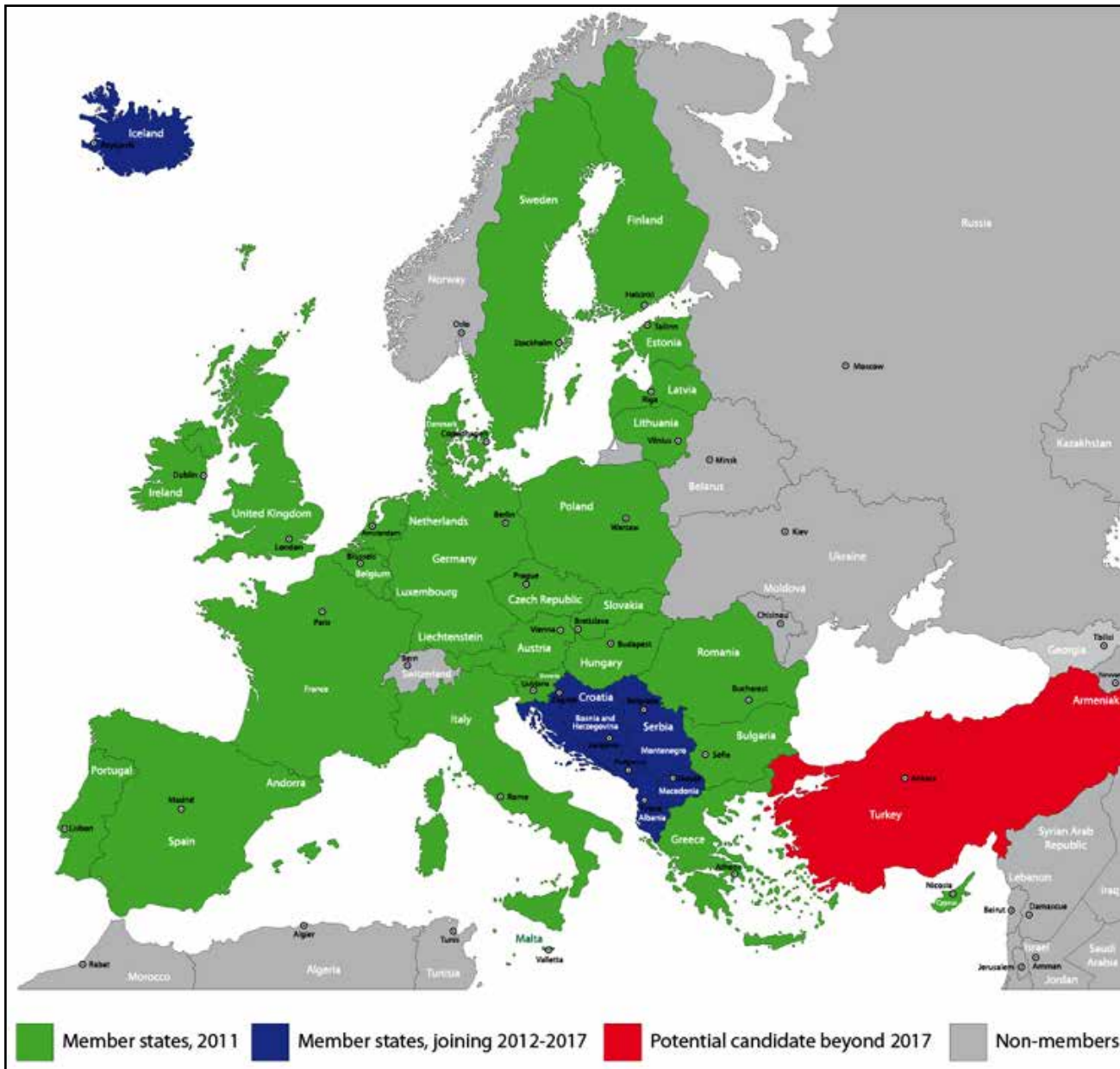
Відновлювалося економічне зростання ЄС завдяки комплексу цілеспрямованих заходів, до якого вдалося керівництво Європейського Союзу. Зокрема, ці заходи включали подальше структурне реформування в економічній, енергетичній та банківській сферах, реформування ринку праці ЄС, поживлення торгівельно-економічної співпраці з іншими країнами (США, КНР, Африкою, Латинською Америкою). До того ж керівні органи Європейського Союзу проводили жорстку політику з економії бюджетних коштів. Наприклад, у порівнянні з бюджетом 2013 року, бюджет ЄС 2014-го скорочений на 9%. Деякі європейські країни цим не задоволені і вимагають для себе більшої самостійності у фінансових питаннях.

Не припинялася реалізація основних програм Європейського Союзу, в т.ч. з розширення ЄС, «Східного партнерства», Спільної безпеки і оборони, енергетичного забезпечення Європи. Виконуючи програму розширення, Європейський Союз опікувався питаннями євроінтеграції країн Західних Балкан — Македонії, Албанії, Хорватії, Сербії, Боснії і Герцеговини та Косово. Важливим досягненням програми ЄС «Східне партнерство» можна вважати парафування угод про асоціацію між Європейським Союзом та Молдовою і Грузією (на Вільнюському саміті в листопаді 2013 року). Щоправда, відмову України та Вірменії підписати таку угоду можна вважати фактичним провалом такої програми.

Дбаючи про надійну безпеку Європейського Союзу, його керівництво чимало уваги приділяло оптимізації військових зусиль країн-членів ЄС (аналогічно до концепції НАТО «Розумна оборона»), поглибленню співпраці з НАТО у питаннях безпеки, врегулюванню криз та конфліктів (в т.ч. у рамках EULEX-Косово, тренувальна місія в Малі, спостережна місія в Грузії тощо), боротьбі з піратством в Індійському океані, розвиткові і зміцненню сил ЄС для захисту національної території та кризового реагування (зокрема, удосконалюючи бойові тактичні групи

та залучаючи їх до постійного чергування). 25 листопада 2013 року Рада ЄС ухвалила рішення щодо реалізації окремих пріоритетних програм, за якими створюватиметься багатонаціональний флот літаків-заправників, безпілотних літальних апаратів, налагоджуватиметься система урядового супутникового зв'язку.

Країни - члени та кандидати на членство в ЄС

Зміцнюючи свою енергетичну безпеку, ЄС визначив основний маршрут транспортування азербайджанського газу до Європи, надавши перевагу проекту «Трансанатолійського» газопроводу (Туреччина — Греція — Албанія — Італія).

Північноатлантичний союз

Розширення НАТО

В умовах динамічних змін геополітичної ситуації у світі, а також нових викликів і загроз світовій та регіональній безпеці керівництво Північноатлантичного союзу визначило основні напрями своєї діяльності. Це — гарантована безпека національних територій країн-членів Альянсу, врегулювання криз та конфліктів (насамперед, в Афганістані та Косові), боротьба з морським піратством, розвиток взаємовідносин з країнами-партнерами.

Реалізуючи концепцію «Розумна оборона», керівництво НАТО поглиблювало спеціалізацію країн-членів Альянсу у військовому будівництві та оборонній промисловості, залучало партнерські країни до багатонаціональних проєктів, проводило оптимізацію організаційно-штатної структури робочих органів НАТО. Пріоритет надавався, зокрема, створенню нових автоматизованих систем управління, інформаційному забезпеченню, зв'язку та розвідці; нарощуванню коаліційних можливостей щодо повітряних та морських перевезень; підвищенню захищеності особового складу та техніки від саморобних вибухових пристроїв; створенню європейської системи ПРО; кібернетичній безпеці та вдосконаленню системи тилового забезпечення.

Бойова діяльність НАТО була сконцентрована на завершенні операції в Афганістані та передачі відповідальності за безпекову ситуацію в країні афганським силовим структурам. Це можна вважати передумовою виведення Міжнародних сил ISAF з території Афганістану до кінця 2014 року і створення натомість нової тренувальної та допоміжної місії. Щоправда, для того, щоб вирішити останнє, необхідно укласти нові угоди між США, НАТО та керівництвом Афганістану, що проблематично.

З огляду на те, що обстановка у північних муніципалітетах Косова дещо стабілізувалась, командування НАТО прийняло рішення реорганізувати структури КФОР та поступово скоротити їх чисельність. З вересня 2013 року розпочалося поетапне виведення підрозділів КФОР з контрольно-пропускних пунктів на кордоні між Косовим та Сербією. Крім того, командування ОЗС НАТО в Європі розробило вказівки щодо уточнення планів Місії КФОР на 2014-2018 роки та визначило основні етапи підготовки до завершальної фази операції «Стримуюча присутність».

Ситуація в деяких європейських країнах

На обставинці в Європейському регіоні суттєво позначалась ситуація, що склалась в деяких європейських країнах.

ФРН

Насамперед тут мається на увазі ФРН, яка вважається однією з найбільш впливових та економічно розвинених країн Європейського Союзу. Адже саме завдяки прискоренню темпів економічного зростання ФРН відновилася позитивна динаміка розвитку ЄС. Крім того, ФРН, як основний фінансовий донор Європейського Союзу, по суті, визначала фінансову політику керівних органів ЄС щодо заощадження кредитних та бюджетних коштів.

За оцінкою більшості експертів, подальшому зміцненню лідерських позицій ФРН сприятиме створення нової правлячої коаліції (за підсумками парламентських виборів у вересні 2013 року) у складі союзу ХДС/ХСС та Соціал-демократичної партії Німеччини, а також призначення цієї коаліцією в грудні 2013 року нового уряду країни. Посаду федерального канцлера ФРН втретє поспіль обійняла А.Меркель.

Програмою нового уряду ФРН передбачається підвищення уваги до соціально-економічних проблем країни з одночасним зміцненням позицій Німеччини в Європейському Союзі. Отож треба сподіватися, що ФРН активізує свої дії з реалізації національних інтересів як в середині країни, так і на зовнішньополітичній арені. Зокрема, вживатимуться послідовні заходи ФРН з жорсткої фінансової політики в ЄС, посилюватиметься протидія експансіоністській політиці Росії в Європі (що вже ускладнило німецько-російські відносини), а також надаватиметься підтримка демократичним силам України.

Франція

Важлива роль в ЄС відводиться також Франції. Згідно з концептуальним документом країни — «Білою книгою 2013 року» — в галузі зовнішньої політики та безпеки керівництво країни намагалось зміцнювати єдність країн-членів ЄС для правильного визначення ними позицій при ухваленні спільних рішень; опікувалось повноцінним використанням наявних можливостей і потенціалу Європейської комісії для управління Європейським Союзом; намагалось покращувати роботу інших керівних органів ЄС, в т.ч. Європейської зовнішньополітичної служби та Європейської оборонної агенції; приділяло увагу зміцненню оборонних можливостей Європейського Союзу. Необхідно зауважити, що досить серйозною проблемою Франції, в т.ч. у справах реалізації її зовнішньої та оборонної політики, була складна фінансово-економічна ситуація в країні.

Великобританія

Аналогічні проблеми мали місце і у Великобританії, темпи економічного розвитку якої були надто низькими. До того ж британське керівництво певним чином дистанціювалось від ЄС та виступало за збереження за собою більших прав у вирішенні економічних та інших проблем країни. Окремою проблемою для Великобританії було поширення сепаратистських настроїв у Шотландії, регіональна влада якої ініціювала проведення референдуму про відокремлення регіону від Британської держави.

Польща

У регіоні Центрально-Східної Європи провідна роль належала Польщі. Зміцнюючи

її міжнародні позицій та реалізуючи національні інтереси, керівництво країни чітко визначило головні напрями зовнішньої політики: підвищення ролі Польщі в Європейському Союзі та Північноатлантичному Альянсі; поглиблення стратегічного партнерства зі США (в т.ч. у військовій та військово-технічній сферах); розвиток відносин з країнами ЦСЄ як на двосторонній основі, так і в рамках міжнародних організацій (насамперед ЄС, НАТО та «Вишеградська група»); сприяння європейській інтеграції країн колишнього СРСР за програмою «Східне партнерство»; створення сприятливих умов для діяльності польського бізнесу за кордоном. Пріоритетність цих напрямів підтверджувала нова Стратегія національної безпеки Польщі, що ухвалена у жовтні 2013 року.

Попри складну економічну ситуацію, керівництво Польщі активно розвивало та модернізувало національні збройні сили. В зв'язку з цим польський уряд ухвалив «Пріоритетні завдання технічної модернізації ЗС Польщі на період до 2022 року», а також «Програму підтримки розвитку польської оборонної промисловості на 2013-2022 роки», якими передбачається консолідація оборонної промисловості країни в рамках профільних холдингів та концернів.

Восени 2013 року акції протесту польського населення ускладнили внутрішньодержавну ситуацію. Поляки вимагали покращення соціального захисту та відставки уряду на чолі з Д.Туском. Як наслідок, в листопаді 2013 року польський уряд був оновлений, а разом з тим були визначені нові пріоритети його діяльності, які передбачають підвищення рівня заробітної плати, створення нових робочих місць, розвиток міської інфраструктури.

Румунія

Активну роль в регіоні Південно-Східної Європи намагається відігравати Румунія, яка прагне бути достойною рівня одного з регіональних лідерів. Протягом року керівництво Румунії зміцнювало свої позиції в Чорноморському регіоні, до якого виявляють інтерес США, НАТО та ЄС, а також посилювало свій вплив на Молдову з метою її реінтеграції до складу «великої румунської держави».

Зокрема, згідно з раніше укладеними угодами, в жовтні минулого року на території Румунії розпочалося розгортання протиракетних установок «Іджис» системи ПРО США/НАТО в Європі. Крім того, вирішено надати у розпорядження США румунську авіаційну базу м. Когільнечану для розгортання Центру транзитних перевезень, що забезпечуватиме Міжнародні сили в Афганістані (після закриття у 2014 році такого Центру в Киргизстані).

Якщо порівнювати з попередніми роками, то необхідно зазначити, що через складну внутрішню ситуацію в країні активність зовнішньої політики Румунії дещо знизилася. Так, незважаючи на позачергові парламентські вибори в грудні 2012 року та призначення нового уряду в січні 2013 року, в країні не вдалося уникнути протистояння між президентською та урядовою гілками влади, припинити масові акції протесту румунського населення, які були викликані соціально-економічними проблемами.

Туреччина

Одним із найсерйозніших чинників, що впливав на розвиток ситуації в Чорноморському регіоні, були події в Туреччині. Так, керівництво Туреччини намагалось дотримуватися курсу на зміцнення своїх лідерських позицій в Чорноморському, Кавказькому та Близькосхідному регіонах. Пріоритетними питаннями в зовнішньополітичній діяльності Анкари були наступні: досягнення регіональних паритетів з Росією та Іраном; повалення режиму Б. Асада в Сирії; поглиблення співробітництва з провідними країнами світу, а також Близького Сходу, Кавказу, Західних Балкан, Центральної Азії та Африки. Для Туреччини було важливо поновити переговори щодо свого вступу у ЄС.

Головними напрямками внутрішньої політики уряду Туреччини залишались збережен-

ня позитивної динаміки економічного розвитку країни, досягнення стабільності на турецькій території шляхом створення умов для припинення екстремістської діяльності радикальних курдських організацій. Зокрема, було домовлено відвести курдські збройні формування у північні райони Іраку (Іракського Курдистану) в обмін на визнання прав курдів у Туреччині.

Та все ж внутрішня ситуація в країні залишалась складною через те, що посилювалося протистояння між різними політичними силами, які готувалися до президентських виборів 2014 року (передусім між прихильниками та супротивниками чинного прем'єр-міністра Т. Ердогана, як основного кандидата на посаду президента країни), а також через ускладнення соціально-економічної ситуації, викликані зовнішніми чинниками (насамперед конфліктом в Сирії). Приводом послужили масові виступи турецького населення проти влади влітку минулого року (протестували проти реконструкції парку Гезі), політичний скандал наприкінці 2013 року, спричинений арештами родичів низки вищих представників турецької влади, причетних до корупції, а також фактичний зрив процесу врегулювання курдської проблеми.

Пострадянський простір

Пострадянський простір

Російська Федерація

Минулого року Російська Федерація намагалася посилювати свій вплив на країни колишнього СРСР, реалізуючи стратегію з відновлення ролі Росії як «великої світової держави».

До розглянутих вище можна додати такі заходи росіян, як зміцнення інтеграційних структур на пострадянському просторі, насамперед Митного союзу (МС) та Організації Договору про колективну безпеку (ОДКБ). Зокрема, у 2013 році фактично завершився процес розробки та ух-

валення внутрішньої законодавчої бази МС. Крім того, було ухвалено принципові рішення щодо приєднання до Митного союзу Киргизстану та Вірменії. Необхідно зазначити також, що робота МС супроводжувалася низкою серйозних проблем. Маються на увазі торгівельні суперечності між країнами-учасницями організації, спроби Росії використовувати Митний союз у своїх політичних цілях, що провокувало негативну реакцію інших країн. До того ж протягом року спостерігалось загальне скорочення обсягів торгівлі всередині МС.

Паралельно вживалися заходи для розвитку військової складової Організації Договору про колективну безпеку. Наприклад, сформувався Інформаційний центр ОДКБ (прообраз розвідувальної структури), досягнуто домовленості про створення авіаційної компоненти організації. Підвищена увага керівництва ОДКБ приділялась також питанням посилення захисту таджицько-афганського кордону та безпеці в Центральній Азії в зв'язку з очікуваним загостренням обстановки в регіоні після виведення Міжнародних сил з Афганістану.

Білорусь

Нарощувалась також військова складова союзної держави Білорусі та самої Росії, передусім в плані розширення російської військової присутності на білоруській території. Зокрема, розпочалося розгортання винищувального підрозділу ВПС РФ в Білорусі, який нестиме бойове чергування у білоруському повітряному просторі.

Перевірка об'єднаних військових можливостей Росії та Білорусі проводилася в рамках стратегічних навчань збройних сил обох країн «Захід-2013» у вересні 2013 року. В цей же час в Білорусі проходили навчання Колективних сил оперативного реагування ОДКБ «Взаємодія-2013» за участю військових підрозділів Росії, Білорусі, Казахстану, Киргизстану та Таджикистану. Згідно з заявленими сценаріями, під час цих навчань опрацьовувалась локалізація та придушення масових заворушень білоруського населення. Необхідно зауважити, що, за деякими оцінками, справжньою метою навчань була демонстрація сили перед НАТО в рамках загальної політики Росії щодо посилення протистояння Заходу.

На такому тлі розвиткові обстановки в країнах СНД були притаманні місцеві особливості, які залежали від національних пріоритетів, розстановки політичних сил та економічної ситуації.

Незважаючи на тісні відносини з Росією, а також на участь Білорусі в роботі Митного союзу, у 2013 році на ситуації в цій країні позначалося подальше погіршення стану білоруської економіки. Наприклад, протягом року скоротилося виробництво практично в усіх економічних галузях, в т.ч. промисловості, сільському господарстві, будівництві та транспорті. Автоматично зростали ціни на основні види товарів, падав курс національної валюти, скорочувався золотовалютний запас країни (більш ніж на 1,5 млрд. дол. США) та підвищився рівень безробіття.

За таких умов уряд Білорусі намагався вирішити економічні проблеми за допомогою Російської Федерації, звертаючись до неї за черговими фінансовими кредитами та торгівельними пільгами. Разом з тим, з огляду на те, що у відносинах з Росією вкотре загострилися стосунки через утиски росіян (в т.ч. із застосуванням енергетичного та торгівельно-економічного чинників), білоруська сторона намагалася знайти інші можливості для вирішення своїх економічних проблем. Зокрема, керівництво Білорусі вдавалося до заходів з диверсифікації своїх зовнішньоекономічних зв'язків (насамперед, за рахунок Китаю та країн Близького Сходу), дозволило приватизацію об'єктів національної економіки, підвищило податки.

Білоруська влада активно намагалася також налагодити відносини з західними країнами та міжнародними організаціями для того, щоб отримати доступ до їх ринків, кредитів та інвестицій. Для цього використовувалася тактика окремих поступок ЄС, зокрема, щодо звільнення ув'язнених лідерів білоруської опозиції.

Молдова

Складність ситуації в Молдові пояснювалася посиленням протистояння між проєвропейським керівництвом країни та Партією комуністів Республіки Молдова (ПКРМ) та іншими лівими та проросійськими силами. Та незважаючи на загострення політичних та економічних проблем, на спроби ПКРМ спровокувати масові заворушення, на масштабний тиск з боку Росії, керівництву Молдови вдалося перегрупувати правлячу коаліцію, не допустити соціального вибуху в країні та парафувати Угоду про асоціацію з ЄС.

При цьому фактично незмінною залишається ситуація довкола придністровського конфлікту. Керівництво Придністровської Молдавської Республіки (ПМР), як правило, відмовлялося обговорювати політичні аспекти врегулювання придністровської проблеми і погоджувалось на співпрацю з Молдовою лише з окремих економічних питань. Лідери ПМР підтримували тиск Росії на Молдову в питанні її європейської інтеграції, погрожуючи вийти із переговорного процесу формату «5+2» (зокрема, на підставі встановлення Молдовою прикордонно-митних постів на придністровському кордоні, як того вимагав ЄС для покращення охорони кордонів країни). З боку Придністров'я були спроби спровокувати напруженість в Зоні безпеки на кордоні з Молдовою.

Щодо ролі Росії, то вона надавала всебічну допомогу самопроголошеній республіці, посилюючи одночасно свою військову присутність в регіоні та переозброюючи Оперативну групу російських військ в Придністров'ї.

Грузія

Складний та динамічний характер був притаманний розвитку ситуації в Грузії. Головною подією в країні стали президентські вибори, де переміг представник нової правлячої коаліції «Грузинська мрія» — Г. Маргвелашвілі. Незважаючи на заміни у керівництві грузинської влади та на його спроби налагодити стосунки з Російською Федерацією, Грузія не відмовилася від обраного курсу на вступ до НАТО та ЄС. Активне співробітництво Грузії з Північноатлантичним Альянсом триває, відбулося парафування Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Ситуація в зонах конфліктів на території Грузії залишалася відносно стабільною. Однак жодних позитивних зрушень у вирішенні грузинсько-абхазьких та грузинсько-осетинських проблем не сталося. Основним із дестабілізуючих чинників у обставинах довкола Абхазії та Південної Осетії залишалась позиція Росії, яка продовжувала надавати політичну та економічну допомогу самопроголошеним республікам, і відмовлялась підписати з Грузією угоду про ненапад. Крім того, негативне враження справляли провокаційні дії Росії з нарощування російської військової присутності в Абхазії і Південній Осетії та розвитку на їх кордонах системи інженерних загорожень з одночасним порушенням грузинської території.

Нагірний Карабах

Давнім і серйозним джерелом напруженості на Кавказі залишається нерегульованість вірменсько-азербайджанського конфлікту за територію Нагірного Карабаху. Як Азербайджан, так і Вірменія не припиняли нарощувати свої збройні сили, виступали зі взаємними погрозами застосувати військову силу для захисту своїх інтересів, що могло спричинити масштабний збройний конфлікт в регіоні. При цьому робота Мінської групи ОБСЄ практично була безрезультатною, що пояснювалося непоступливістю Вірменії, яка відмовлялась звільнити окуповані азербайджанські території.

Російська Федерація це використовувала для збереження своєї військової присутності та впливу в регіоні. Так, з одного боку Росія здійснювала тиск на Вірменію та Азербайджан, а з іншого — пропонувала їм же різні форми економічних преференцій та військово-технічну допомогу в обмін на підтримку російських інтересів на Кавказі.

Фактично, це і стало причиною відмови Вірменії від підписання Угоди про асоціацію з ЄС та її згоди на вступ до Митного союзу з розширенням російської військової бази на своїй території.

З іншого боку, незважаючи на отримання значної кількості російської зброї (на суму близько 2 млрд. дол. США) та на поглиблення співробітництва з РФ в енергетичній галузі, Азербайджан відстоював свої незалежні позиції та продовжував розвивати відносин з ЄС, включно з участю у реалізації європейських проектів щодо створення нових транспортно-енергетичних коридорів в регіоні. Позиція Азербайджану в цьому питанні посилилась після переобрання І. Алієва президентом країни на виборах у вересні 2013 року.

Центральна Азія.

Досить непроста ситуація спостерігалась також і в країнах Центральної Азії. Протягом року ускладнилася безпекова обстановка довкола Таджикистану, на яку впливає ісламський екстремізм Афганістану, зросли акції протесту населення в Киргизстані через падіння його економіки, загострилися суперечності між Узбекистаном та Таджикистаном, що спричинені розподілом водних ресурсів регіону, активізувалися опозиційні сили в Казахстані, викликані погіршенням стану здоров'я президента країни Н. Назарбаєва. Найбільш стабільною країною за таких обставин залишався Туркменістан, який обрав нейтралітет у стосунках зі своїми сусідами та займався диверсифікацією шляхів експорту енергетичних ресурсів.

Близький Схід та Північна Африка

Події в цьому регіоні розвивалися складно та різнопланово. І хоча їм була притаманна нерегульованість різного роду соціально-економічних, політичних, міжетнічних та міжрелігійних конфліктів, та все ж вони відзначалися певними позитивними зрушеннями у вирішенні іранської ядерної проблеми.

Найбільш проблемною країною на Близькому Сході залишалась Сирія, де триває збройний конфлікт між владою та опозицією. В серпні 2013 року ситуація в Сирії загострилась критично внаслідок застосування на сирійській території хімічної зброї. За цих обставин США зі своїми союзниками посилили тиск на Сирію, демонструючи при цьому готовність до силового втручання у тамтешні події. Згодом ситуація була врегульована завдяки компромісу між США та Росією, які погодилися на передачу під контроль світової спільноти сирійських запасів хімічної зброї для її подальшої ліквідації. Це мало стати приводом для врегулювання кризи. Під контролем Організації із заборони хімічної зброї розпочалося вивезення з Сирії бойових отруйних речовин та їх знищення на спеціальному кораблі у Середземному морі.

Паралельно велась підготовка другої Міжнародної конференції, на якій мали визначатися шляхи вирішення сирійського конфлікту.

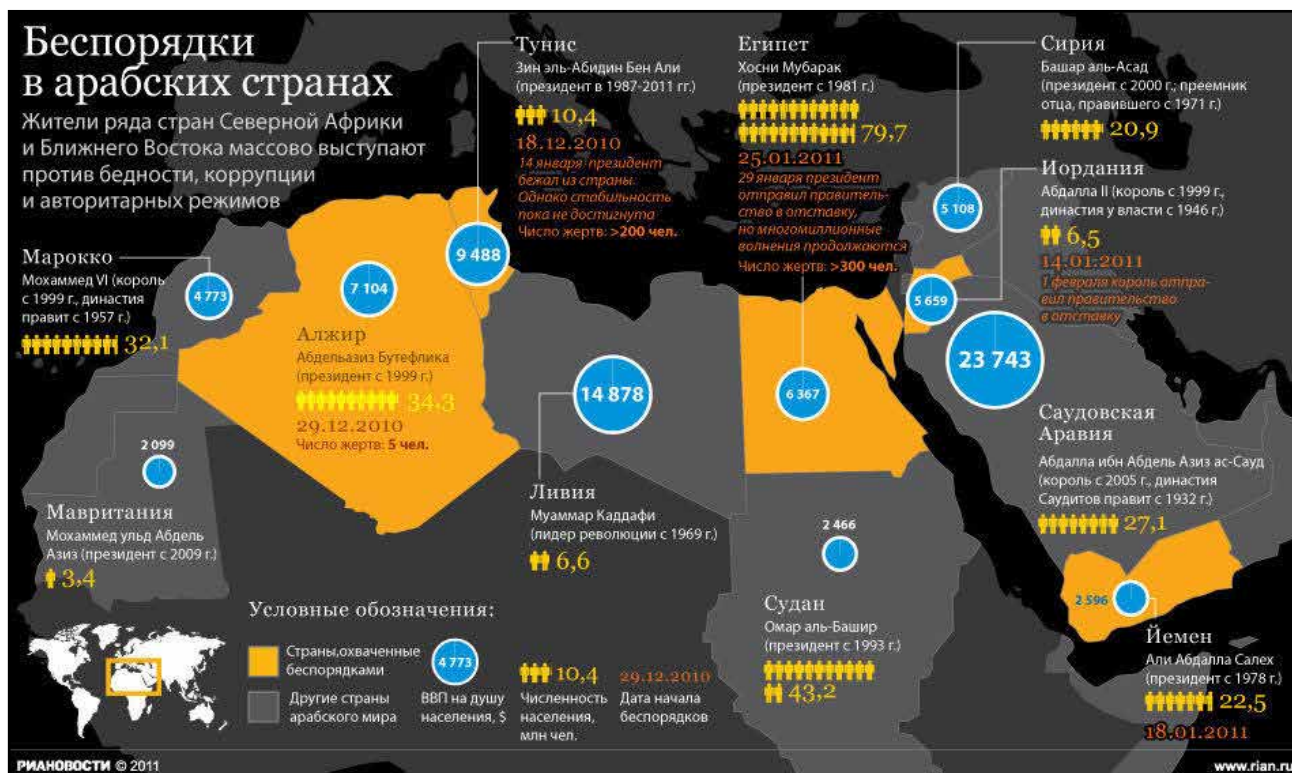
Ближний Восток и Северная Африка: краткие сведения	
Численность населения:	0,3 млрд.
Прирост населения:	1,8%
Средняя продолжительность жизни:	71 год
Детская смертность на 1000 живорождений:	29
Грамотность среди девушек и молодых женщин:	86%
Число инфицированных ВИЧ/СПИДом:	0,5 млн.
ВНД на душу населения:	3 594 долл. США
Индекс ВВП на душу населения (1998=100):	127
Объем новых зарезервированных кредитных ресурсов в 2010 финансовом году:	
МБРР 3 523 млн. долл. США	
МАР 214 млн. долл. США	
Объем предоставленных кредитных ресурсов в 2010 финансовом году:	
МБРР 2 119 млн. долл. США	
МАР 188 млн. долл. США	
Портфель проектов на стадии реализации по	

Та цим сирійські проблеми не вичерпуються. Адже позиції уряду та опозиційних сил Сирії далекі від примирення. До того ж збільшується кількість радикальних ісламістів серед супротивників сирійської влади. Як і не зменшується перелік розбіжностей з сирійського питання між західними країнами та Росією.

Зазнала радикальних змін ситуація в Єгипті, де довгий час тривало протистояння між ісламістськими та світськими прошарками населення. Виникло воно фактично на початку лип-

ня 2013 року, коли військове керівництво Єгипту усунуло від влади правлячий альянс, очолюваний ісламістською партією «Брати-мусульмани» та президентом країни М. Мурсі, і призначило тимчасові органи влади (в т.ч. тимчасового президента країни А. Мансура), які розпочали процес демократичних перетворень в країні (включно з внесенням відповідних змін до Конституції Єгипту). Вони заборонили в країні діяльність «Братів-мусульман». Заборонялося також створювати на релігійній основі політичні партії. Лідери ж єгипетських ісламістів нехтують цією заборонаю і скликають своїх однодумців на масові акції протесту, що супроводжуються сутичками з поліцією та прихильниками світських політичних сил. Посилують напруженість в Єгипті своєю терористичною діяльністю ісламські екстремістські угруповання, які активізувалися на півночі Синайського півострова.

Не менш напружені ситуації спостерігаються в інших країнах регіону, зокрема, в Іраку — внаслідок збройного протистояння між місцевими шіїтами та сунітами і представниками інших релігійних груп, яке спровоковане намаганнями шіїтського керівництва країни монополізувати владу; в Лівії — де причиною збройних зіткнень є ворожнеча колишніх повстанських угруповань і загострення сепаратистських тенденцій у східних та південних регіонах країни; в Лівані — через триваючий конфлікт між прихильниками та супротивниками теперішнього режиму та опозиційних сил Сирії; в Ємені — де до збройних сутичок призвело погіршення соціально-економічної ситуації в країні та протистояння на міжконфесійному підґрунті (між шіїтами та салафітами).

Щодо позитивних регіональних чинників у розвитку ситуації, то можна такими вважати відновлення переговорів між Іраном та «міжнародною шісткою» про врегулювання іранської ядерної проблеми. На переговорах у жовтні 2013 року глава зовнішньополітичного відомства Ірану запропонував поетапну реалізацію плану вирішення проблеми, яким передбачається максимальна відкритість Тегерану в його діях з ядерного питання та припинення заходів зі збагачення урану до збройного рівня в обмін на зняття міжнародних санкцій та визнання за ІРІ права на реалізацію мирної ядерної програми. Керівництво Ірану навіть виступило з низкою ініціатив, зокрема, щодо започаткування переговорів зі США та відновлення дипломатичних переговорів з Великобританією.

В цілому на ініціативи Тегерану реакція США та інших західних країн була позитивною, і

вони не виключили можливості пом'якшення запроваджених проти Ірану санкцій. Щоправда, оскільки Іран продовжує збагачувати уран, ці санкції не скасовуються. Та навіть такі вищезгадані позитивні зрушення у переговорному процесі знижують напруженість довкола ІРІ та сприяють покращенню безпеки в регіоні.

Азійсько-Тихоокеанський регіон

Головний аспект у розвитку ситуації в регіоні — виникнення нових джерел напруженості та потенційних конфліктів в АТР за суперництва між США та КНР.

Перш за все мається на увазі посилення суперечностей між КНР та низкою країн АТР, зокрема Японією, В'єтнамом, Філіппінами і Індонезією, які претендують на островні території у Південно-Китайському та Східно-Китайському морях. Це протистояння загострилося після того, як на початку 2013 року до влади в КНР прийшло нове державне керівництво, що взялося більш жорстко відстоювати китайські інтереси, у т.ч. щодо спірних островів.

Протягом року це чітко можна було спостерігати на прикладі протиріч між Китаєм та Японією стосовно островів Сенкаку (китайська назва Дяоюйдао) у Східно-Китайському морі. Підтверджуючи свої права на островні території, обидві країни намагалися використати у цій справі військову силу, що за певних обставин може перерости у регіональний збройний конфлікт. Не зайве зазначити, що США підтримують Японію, як одного з основних американських союзників в АТР.

Інший чинник в АТР — довготривала напруженість довкола Північної Кореї (КНДР). Це проблема виникла не вчора, але помітно ускладнилась в першій половині 2013 року в зв'язку з проведенням КНДР ядерних випробувань та пусків балістичних ракет, а також з її погрозами застосувати ядерну зброю проти військових об'єктів США та Південної Кореї. У відповідь на це США, Південна Корея, Японія та їх союзники посилити угруповання своїх військ в АТР та провели ряд демонстративних військових навчань.

У другій половині 2013 року ситуація на Корейському півострові зазнала певних позитивних змін. Під тиском світової спільноти керівництво КНДР погодилось припинити роботи зі створення ядерної зброї, сісти за стіл переговорів з «міжнародною шісткою» і обговорити національну ядерну програму та розглянути умови укладення мирної угоди з Південною Кореєю (РК). При цьому була відновлена робота спільної економічної зони на кордоні між КНДР та РК.

Незважаючи на ці позитивні події, стан справ на Корейському півострові далекий від бажаного навіть тому, що протистояння між КНДР та Південною Кореєю і США триває, а Північна Корея продовжує свої роботи у ядерній галузі, в т.ч. щодо введення в дію нових реакторних потужностей.

Арктика

Полегшення умов доступу до природних ресурсів регіону внаслідок глобальних кліматичних змін пояснює посилену увагу до регіону провідних країн світу.

Найактивніша позиція тут у **Російській Федерації**, яка проводить комплекс організаційних та науково-технічних заходів, закріплюючи за собою арктичний шельф від свого узбережжя до Північного полюсу. Одночасно Росія нарощує свою військову присутність в Арктиці, відновлюючи та розгортаючи для цього нові військові бази (в т.ч. авіаційні).

Керівництво ж **Сполучених Штатів Америки** у 2013 році ухвалило Національну арктичну стратегію, якою передбачено активізацію кроків США з освоєння природних ресурсів, розробка та прийняття відповідної законодавчої бази.

В цей же час, на початку минулого року, створюється консультативний форум з питань Арктики за участю глав урядів та парламентів країн так званої Північної ради, до якої входять **Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія та Швеція**.

Виявляє увагу до Арктики також Китай, який розпочав створювати власний арктичний криголамний флот і розмірковує над тим, як отримати доступ до російського Північного морського шляху.

Інші чинники впливу на світові та регіональні процеси

Міжнародні конфлікти

Конфлікти мали місце не лише в країнах Близького Сходу та Північної Африки. Вони спостерігались також і в інших регіонах світу, насамперед на Балканському півострові, в Азії та Африці. Зокрема, найбільш резонансними були події в Косові, Афганістані, Демократичній Республіці Конго, Судані та Південному Судані, а також Кот-д'Івуарі та Ліберії, де виконують свої завдання українські миротворчі контингенти.

У минулому році можна було спостерігати за принциповими змінами у відношеннях між Сербією та Косовим. Ці зміни зніціювало підписання Угоди про принципи нормалізації відносин щойно названих сторін, відкриваючи шлях для інтеграції Сербії та Косова в ЄС та, відповідно, стабілізуючи обстановку на Балканах. В той же час для імплементації згаданої Угоди необхідно усунути суперечності між керівництвом Косова та лідерами сербської общини краю стосовно діяльності паралельних органів сербської влади у північних районах республіки. Негативну реакцію у албанських та сербських націоналістів викликають дії Місії EULEX-Косово, яка відповідає за розслідування фактів злочинної діяльності представників колишньої «Армії визволення Косова» і дій сербських екстремістів проти косовської влади та міжнародних миротворчих місій.

Ще більш складно, з серйозними конфліктами розвивались події в країнах **Азії та Африки**. Так, обстановці в **Афганістані** була притаманна активна діяльність радикальних ісламістських сил на чолі з рухом «Талібан», при тамтешньому одночасному скороченні чисельності Міжнародних сил (ISAF повинні покинути афганську територію до кінця 2014 року) та підготовці місцевих президентських виборів. За такого стану справ та ще й за посилення антитерористичних заходів на афганській території місцева влада та керівництво США і командування ISAF прискорили переговори з поміркованою частиною талібів щодо мирного розв'язання багаторічного конфлікту.

Необхідно зважати на те, що врегулювати ситуацію в Афганістані буде надзвичайно важко через непримиримість позицій ісламістів, політичні суперечності в країні, слабкість афганських силових структур, а також через невирішеність питання щодо збереження американської військової присутності на афганській території (як однієї з основних гарантій безпеки в країні).

В **Демократичній Республіці Конго** у збройному протистоянні зійшлися урядові війська (за підтримки сил ООН) та збройні формування повстанців «Руху 23 березня» (підтримуються Угандою та Руандою) за контроль над південними районами ДРК, де зосереджені цінні природні

ресурси (алмази, уран, рідкоземельні метали тощо). Після тривалого періоду нестабільності, наприкінці року збройним силам ДРК вдалося отримати рішучу перемогу над повстанцями, що стало передумовою мирних переговорів. Уряд за цей час взявся за перегрупування своїх сил та активізував боротьбу проти інших повстанців — «Демократичних сил за визволення Руанди» та «Маї-Маї».

Суттєві проблеми у відносинах між **Суданом та Південним Суданом** час від часу призводили до збройних сутичок на спільному кордоні двох країн. Сторони не визнавали, наприклад, результатів референдуму щодо статусу штату Абіей (проводився в жовтні 2013 року за ініціативою місцевих племен), сперечалися за умови транспортування південно-суданської нафти територією Судану, висували взаємні звинувачення у підтримці незаконних збройних формувань. Дестабілізували обстановку в регіоні антиурядові акції протестів в Судані на соціально-економічному підґрунті, збройне протистояння між прихильниками чинного президента Південного Судану С. Кііра та колишнього віце-президента Р. Мачара.

На відміну від щойно зазначених країн, обстановка в **Кот-д'Івуарі та Ліберії** була відносно стабільною, за винятком напруженості на кордоні між двома країнами, де хазяйнували незаконні збройні формування різноманітних повстанських угруповань. Намагаючись нейтралізувати повстанців, підрозділи збройних сил Кот-д'Івуару та Ліберії, за підтримки Місії ООН (включно з вертольотами ЗС України), проводили спеціальні операції у прикордонних районах.

Тероризм та морське піратство

Окремими витокami загрози світового та регіонального рівнів залишаються міжнародний тероризм та морське піратство.

Протягом року тривала активна диверсійно-терористична діяльність в **Іраку, Афганістані, Лівії, Сирії** та інших країнах. Та однією з найбільш резонансних подій стало захоплення ісламськими екстремістами торговельного центру в столиці Кенії — Найробі, коли загинуло близько 60 та отримали поранення понад 300 мирних жителів, в т.ч. родичі президента країни, громадяни США, Канади, Китаю, Франції та деяких африканських країн.

В зв'язку з активізацією заходів НАТО та ЄС, а також інших країн спрямованих проти піратів в районі Африканського рогу, у 2013 році спостерігалася тенденція щодо переміщення центру піратства до інших регіонів, зокрема, до Гвінейської затоки, Південно-Китайського моря та Малакської протоки.

Всі згадані вище події безпосередньо стосуються національної безпеки та інтересів України. Передусім йдеться про зміну балансу і розстановку сил у світі та довкола нашої держави, що відбуваються в процесах формування нової багатополлярної системи світового устрою.

Сьогодні за такої системи, окрім Росії, ЄС/НАТО та США, потужним чинником впливу в Центрально-Східній Європі можна вважати також і Китай, роль якого в регіоні стає все помітнішою і вагомішою. Така тенденція зумовлює різнопланові наслідки для України, які, з одного боку, ускладнюють ситуацію в ЦСЄ посиленням регіонального суперництва провідних країн світу, в тому числі за вплив на Україну, а з іншого — надають нашій державі додаткову можливість для маневрування у новій системі відносин між Заходом, Росією та КНР.

Виходячи з цього, головною загрозою для нас як була, так і залишатиметься планомірна діяльність Росії з відновлення свого впливу на пострадянському просторі, передусім — у спосіб встановлення повного контролю над Україною.

НЕЗАЛЕЖНИЙ АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР ГЕОПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Борисфен Інтел

Аналітика:

- Політика;
- Економіка;
- Безпека / тероризм.

Проекти:

- Українська електроенергетика;
- Досвід європейської та євроатлантичної інтеграції;
- Конфліктні зони;
- Крим 94
- Українсько-польські відносини: правда і міфи

Публікації:

- Новини;
- Статті;
- Інтерв'ю.

Наші гості

Консультації:

- Книжкова полиця;
- Консалтинг;
- Матеріали для скачування.

[http:// bintel.com.ua](http://bintel.com.ua)

Київ, Україна

